

Олександрівська гімназія

від давнини до сьогодення

О. В. Ленський

Олександрівська гімназія

від давнини до сьогодні

*м. Суми
Власне видавництво
Ленського О. В.
2011*

ББК 63.3 (4 Укр – 4 Сум)
Л 33

Книжка „Олександрівська гімназія від давнини до сьогодення” присвячена заснуванню Олександрівської гімназії. У книжці розповідається про історію Олександрівської гімназії і її роль в історії освіти міста. Книжка розрахована на широкий загал читачів.

У книжці використані світлини краєзнавців О. Ленського, М. Манька, В. Токарева.

Л 33 Ленський О. В. Олександрівська гімназія від давнини до сьогодення. – Суми: Власне видавництво Ленського О. В. 2011. – 32 с. іл., видання друге.

Згідно з законом, при використанні матеріалів з книжки, посилання на автора обов'язкове.

Ленський Олексій Васильович, 2011.

*Столетия текут и в вечность ниспадают
Гниют в развалинах твердеющие тела.
Коль скоро смерть дохнёт – и грады исчезают,
Сияют и не мрут лишь добрые дела.*

*Іван Свічинський,
студент медичної колегії, 1801 р.*

Вступ

Розвиток торгівлі, промисловості, культури вимагав значної кількості освічених людей. Особливо цей процес посилювався в пореформений період. Росія значно відставала в освіті від більшості європейських країн. Державна система управління була стримуючим фактором в розвитку освіти, але розвиток капіталізму і сама система управління вимагали значної кількості освічених людей. Сумська громада постійно піднімала питання організації учбових закладів від початкових шкіл до відкриття в Сумах університету. Багатьом побажанням і проханням до царської влади не судилося збутися. Матеріальний стан сумської громади теж не дозволяв самотужки вирішувати ці питання. В системі трансформації освіти від початкової до середньої і була організація спочатку прогімназії, а потім Олександрівської гімназії в м. Суми. Дослідженням історії Олександрівської гімназії займалися Сергій Миколайович Арбузов, якому від Миколи Миколайовича Лашенка була передана частина документів і Михайло Олександрович Манько, який теж отримав документи від М. М. Лашенка, і які я використав з його згоди в цій книжці. Певні матеріали є в приватних зібраннях, і перерахувати всіх хто ними володів або володіє доволі складно. Я свої відомості про Олександрівську гімназію збирав з документів ДАСО, ХАСО, з „Харківських календарів”, що зберігаються у Харківській бібліотеці ім. Короленка.

Історична довідка про Олександрівську гімназію

Історія Олександрівської гімназії є складовою історії освіти м. Суми. Спочатку грамоті навчали мандрівні дяки, або при церквах існували школи, де вчили читати і писати. Детально історію освіти я показав у книжці „Історія розвитку знарядь праці, економіки, освіти, культури на Сумщині”.

З 1803 р. в Російській Імперії було затверджене положення про повітове училища. З одного боку вони продовжували курс парафіяльних шкіл при церквах, а з іншого – слугували підготовчою базою для гімназій.

В Сумах повітове училище було відкрито 20 грудня 1806 р. на базі народного училища, яке в свою чергу було сформовано на базі малого

двокласного народного училища. За історію малого народного училища мало що відомо. Попечителем його був купець Лихарьов з 1789 р. Викладалися в училищі: Закон Божий, російська мова, краснопис, арифметика і малювання. На відкритті училища був присутній Харківський губернатор, бригадир Федір Іванович Кишенський.

У Спасо-Преображенському соборі було відправлено молебень, місцевий благочинний Левандовський виголосив промову. В орендованому приміщенні був зачитаний указ про його відкриття, а також ознайомили зі статутом.

Проголошувалися всякі подяки цариці Катерині II і бажали їй „Многая літа”. Відбувся гарматний салют.

В день відкриття було 22 учні. В першому класі навчалося 15 учнів, а в другому – 7. Їх навчали два вчителі. На утримання училища виділялося 1500 крб. Свого приміщення воно не мало.

Народне училище, що було утворене на базі малого народного училища було відкрите 23 червня 1790 р. Вчитися в училищі мали право як чоловічої, так і жіночої статі. Фактично тільки у 1797 р. в ньому стало навчатися п'ятеро дівчат.

Підготовку до переводу народного училища в повітове зробив учитель Харківської гімназії Туранський. На момент відкриття в училищі було 68 учнів. У нижчому відділенні навчалося 26 хлопчаків і 2 дівчини, а в вищому – 24 хлопчаків і 16 хлопчаків у 2-му класі.

Наглядачем (смотрителем) був колезький асесор Резанов. Учителів було трое. Математику, загальну і російську географію, загальну стародавню і російську історію, фізику і технологію, російську граматику в обох класах і початковий курс латинської і німецької мови в другому класі викладав Станіслав Квятковський. Предмети першого класу, а також навчання арифметиці було поділено між учителями Святським і Ярославським. Микола Миколайович Святський працював в училищі 33 роки.

З початку відкриття і до 1810 р. училище розташовувалося у будинку Бочарова, потім в інших найманих будинках. Міська управа неодноразово ставила питання про будівництво власного будинку, але справа не вирішувалася, а війна 1812 р. відклала вирішення цього питання аж до 1819 р., коли училищний комітет знову підняв це питання.

План побудови будинку училища знаходиться в Російському державному архіві (РГИА, г. С-Петербург).

На цьому плані стоїть розпис штатного доглядача Матвія Чигиринського. У квітні 1821 р. міністр духовних справ і народної освіти князь Голицин підтримав думку губернатора Муратова щоб побудова приміщення училища не була надана товариству купців і міщан, а була видана почесному доглядачу Савичу.

У 1822 р. був збудований будинок училища. Двоповерхова цегляна тинькована будівля в стилі „Ампір”, без підвалу, мала на головному фасаді

балкон на другому поверсі, що спирався на чотири колони ганку. Товщина стін мала від чотирьох з половиною цеглин в фундаменті до двох з половиною цеглин у верхньому поверсі. У 1855-1856 рр. поруч з цією будовою було збудовано ще одне. Купець Виходцев побудував дерев'яний на цегляному фундаменті будинок парафіяльного училища вартістю 6 тисяч крб.

Виходцев, як почесний попечитель парафіяльного училища у 1857 р. був нагороджений імператором Олександром II „Станиславом” і золотою медаллю „За усердие”. Ці будинки займалися училищами до 1870 р., до їх передачі під прогімназію.

Про відкриття в Сумах гімназії громада міста просила ще на початку 30-х років XIX ст. В черговий раз 9 листопада 1868 р. член училищної ради, тодішній голова земської управи М. Д. Кондратьєв виголосив доповідь про перетворення повітового училища у прогімназію. Було вирішено порушити клопотання перед Міністерством народної освіти, а на витрати щодо прогімназії вносити щорічно до кошторису земства по 4300 крб. Відповідь Міністерства була негативною, оскільки, мовляв, місцеве земство недостатньо асигнувало коштів на утримання прогімназії. У березні наступного року земство вирішило вносити, починаючи з 1870 р. до кошторису обов'язкових власних видатків на утримання прогімназії 10 500 крб. щорічно, а також клопотатися про:

1) закриття повітового училища і передачу коштів, що виділялися на його утримання Міністерством, прогімназії, мотивуючи це тим, що в місті існує парафіяльне училище, дві школи (на утриманні товариства державних селян), три парафіяльних школи при церквах і кілька приватних;

2) відкриття двох перших класів прогімназії з 1869-1870 академічного року;

3) заснування при гімназії опікунської ради у складі голови земської управи (він же голова названої ради), провідиря (предводителя) дворянства, міського голови, членів управи і училищної ради від земства, інспектора прогімназії;

4) розміщення (до спорудження власного будинку) прогімназії у будинку земського училища.

У серпні 1869 р. земська управа за 2 тис. крб. придбала у купця Гонтарева садибу під назвою Карповська садиба для будівництва приміщення прогімназії.

Лебединське повітове земство теж хотіло долучитися до фінансування Сумської прогімназії і асигнувало 3 тис. крб., але у 1870 р. вони отримали дозвіл на відкриття власної прогімназії.

У 1870 р. Державна Рада розглянула клопотання міністра освіти. Державна Рада постановила:

„1. Существующее в Сумах уездное училище преобразовать в прогимназию согласно уставу и штатам гимназий и прогимназий...”

4. Передать в распоряжение Сумского земства в пользование тамошней прогимназии все имущество уездного училища, а также здание сего заведения, впредь до постройки собственного для прогимназии дома...”.

Сумська повітова управа прийняла згідно опису від колишнього доглядача училища дворове місце з будовами, а також учбові посібники в кількості 1702 одиниці. Пізніше майно було передане управою інспектору прогімназії Лозовському (переведений на цю посаду з Корочанської гімназії).

25 серпня 1870 р. була урочисто відкрита Сумська прогімназія. На свято прибули почесні гості: попечитель Харківської учбової округи тайний радник Олександр Абрамович Воскресенський, провідир повітового дворянства Микола Дмитрович Кондратьєв та інші гості.

Після „Божественной литургии” в будинку прогімназії священником Воскресенської церкви був відслужений молебень, а на завершення свята голова земської управи І. І. Смагін подарував інспектору прогімназії ікону Христа Спасителя, як благословення батьків дітям. Було подано 110 „прошений” сумчан про прийняття їх дітей на навчання. 98 дітей витримали вступні іспити і стали учнями прогімназії. У першому класі навчалось 79 учнів, а в другому – 19.

О. А. Воскресенський

М. Д. Кондратьєв

У 1870 р. платню за навчання було встановлено по 15 крб. на рік. Перевага при вступі до прогімназії надавалася дітям мешканців Сумського повіту. Земство призначало стипендію в розмірі 120 крб. на рік для дітей

найбідніших селян Сумського повіту. Земським зборам належало право вибору стипендіата з кандидатур, запропонованих управою.

25 лютого 1871 р. на надзвичайній сесії земських зборів управа вперше висловилася за необхідність мати в місті гімназію. Було прийнято рішення просити про перетворення прогімназії у гімназію, а також спорудження для неї будинку у Новому місті на міській землі одну частину якої безкоштовно передавала земству міська громада, а другу, яка належала Праведнікову, придбати у власність земства за 2500 крб.

Наступного дня земство звернулося до спадкоємця престолу з проханням:

„Ваше Императорское Высочество! Сумское земское собрание, вознесши в счастливый для России день рождения Вашего Императорского Высочества искреннюю молитву о здравии Вашего Высочества и Всего Августейшего Дома, постановило: ассигновать 60 тис. руб. на устройство здания для Сумской прогимназии и верноподданнически просит Ваше Императорское Высочество принять под своё Высокое покровительство сооруженную ныне на средства земства с пособием от государственного казначейства прогимназию в г. Сумах, дозволив именоваться ей в честь имени Вашего Высочества „Александровскою“.

У вересні 1871 р. була отримана згода царя на прийняття заснованої в Сумах прогімназії під протекцією спадкоємця престолу з присвоєнням їй найменування „Олександрівської“. Назва „Олександрівська“ давала можливість отримувати певні кошти для навчання малозабезпечених учнів.

З 1 липня 1873 р. згідно з рішенням Державної Ради Сумська прогімназія перетворена на класичну гімназію. Було прийняте рішення про поступове відкриття трьох вищих класів – по одному на рік.

Для утримання гімназії на додаток до одержаних 2110 крб. держава надавала ще 8920 крб. на рік.

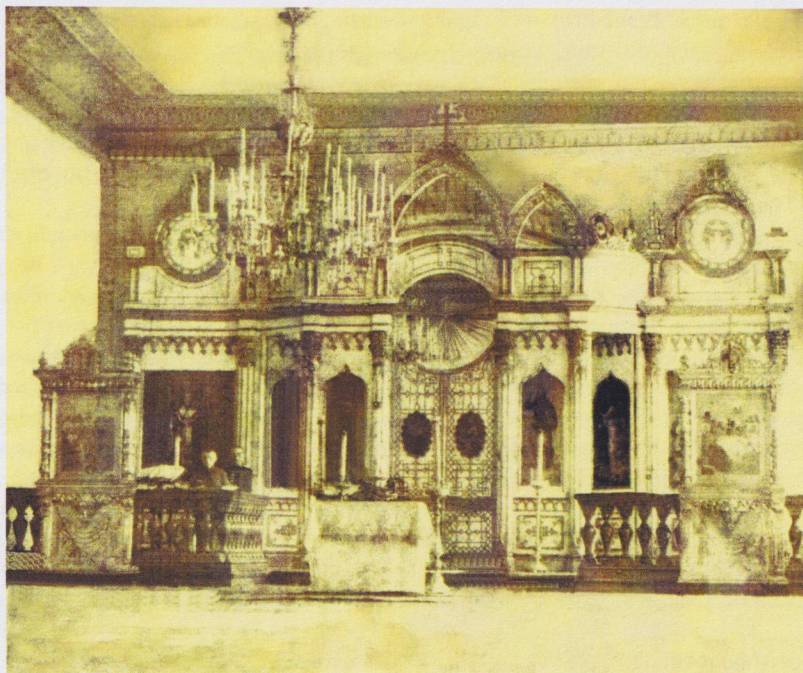
30,000 руб. Въ 1875 году Сумское земство назначило на содержание Александровской классической гимназии 11,340

Першим попечителем (опікуном) прогімназії та гімназії був камергер, проводир (предводитель) дворянства М. Д. Кондратьев. Він на власні кошти відкрив Святодухівську церкву прогімназії. Церква знаходилася на другому поверсі.

Старостами церкви були: М. А. Терещенко, П. І. Харитоненко, І. М. Ліщинський.

Другим попечителем гімназії у 1878 р. було обрано графа П. С. Строганова, який пожертвував книги для бібліотеки гімназії і 1440 крб. на допомогу 12 найбіднішим учням по 120 крб. на рік. Наступним попечителем у 1886 р. було обрано дійсного статського радника, проводиря

дворянства В. А. Савича. П. І. Харитоненко теж був наступним попечителем гімназії після Савича.

Світлина Святодухівської церкви з зібрання краєзнавця В. Ф. Токарева.
В сучасній гімназії тепер тут актова зала

Для того щоб ви зрозуміли певні моменти становлення Олександрівської гімназії треба дати пояснення за законодавчу базу створення гімназій.

Перший статут гімназій був виданий 5 листопаду 1804 р. Він об'єднав вищі, середні і нижчі училища. Керували учбовими справами університети. Харківський університет керував всім учбовим процесом в м. Суми. Гімназичний курс був продовженням повітових училищ. В гімназіях було по 4 класи з річним курсом в кожному. Програма навчання була доволі велика, куди входили мови (латинська, французька, німецька), географія, історія, статистика, початковий курс філософії і „изяшних наук”, політична економія, торгівля, технології, математика: чиста і прикладна, дослідна фізика, природнича історія, малювання. На кожну гімназію приходилося по 8 учителів (Сб. пост. по М. Н. П., 1, 331-352).

Суттєво змінилася система шкільної освіти за часів міністра С. С. Уварова (1833-1850). В її основу він поклав станове розмежування, утвердження класицизму, як фундаменту середньої школи, розвиток спеціальної освіти для промислових класів.

У 1852 р. при Ширинському-Шахматові гімназії були поділені на три розряди: 1) гімназії з природничою історією і правознавством, 2) з одним правознавством, 3) гімназії з грецькою мовою. Релігія була основою навчання. Вивчалися твори батьків церкви на латинській і грецькій мові.

У 1864 р. при ліберальному міністрі Головині був виданий новий гімназійний статут, у створенні якого брали участі і суспільні елементи. Він започаткував два рівноправних типи середніх шкіл: гімназії з класичними предметами викладання і гімназії з реальними предметами і тим задовольнив прибічників класичної і реальної освіти. Крім гімназій були введені і прогімназії з курсом 4-х нижчих класів. В класичних гімназіях викладання латинської мови вводилося відразу, а грецької поступово. Реальні гімназії були поставлені в однакове положення з класичними з тією тільки різницею, що свідоцтва, які отримували перші давали можливість вступати до вищих спеціальних училищ, а другі отримували атестати, що відкривало прямий доступ до університетів. Новий статут був вільний від станових обмежень (Рождественський с. 430-444).

Міністром Д. О. Толстим у 1871 р. був введений, складений виключно бюрократично, статут класичних гімназій і прогімназій, а в 1872 р. і – статут реальних училищ.

У 1884 – 1885 рр. XIX ст. поруч був споруджений одноповерховий пансіон для учнів з інших місць. Пізніше був побудований двоповерховий пансіон на 40 учнів, а старе приміщення пансіону використовувалося, як житло для учителів. Там мешкав і інспектор гімназії І. Вернер. Полковник І. С. Федоровський пожертвував на спорудження нового будинку пансіону 116 тис. крб. Він давав постійно кошти на утримання пансіону.

У земському журналі за 1907 р. я знайшов звіт по стипендіях Олександрівської гімназії.

Стипендії: Сумське земство – 200 крб., в пам'ять царювання імператора Олександра 11% з капіталу 500 крб. – 55 крб., Савич – 193 крб., Кондратьєв % з капіталу 3100 крб. – 168 крб., Степурський % з капіталу 3200 крб. – 121 крб., Харитоненко % з капіталу 2000 крб. – 76 крб., Сібільов % з капіталу 2700 – 102 крб., Ткаченкова % з капіталу 5200 крб. – 197 крб., полковник Федорковський на утримання пансіону % з капіталу 55900 крб. – 2124 крб.

У нас завжди багато розмов про благодійність Харитоненків, а я вважаю, що в сучасній гімназії треба мати окрему дошку на якій вшанувати Федорковського.

В різні роки попечителями гімназії були М. Д. Кондратьєв, П. С. Строганов, В. А. Савич, П. І. Харитоненко. В гімназії була дошка з прізвищами попечителів.

Основною метою гімназії було дати учням середню освіту та підготувати до вступу в університети. Гімназична освіта надавала право вступу до всіх вищих навчальних закладів, а також вступу на державну службу.

У „Харківському календарі” за 1878 р. подається штат учителів Олександрівської чоловічої гімназії з підготовчим класом: почесний попечитель гімназії – Кондратьєв Микола Дмитрович, провідир дворянства; директор – Сибільов Микола Васильович, кандидат Харківського університету; законоучитель – Лашенков Феоктист Олександрович, протоіерей, настоятель Сумської Миколаївської парафії; законоучитель підготовчого класу – Ставровський Андрій Прокопович, настоятель Пророко-Іллінського храму; учителі: Барбе Карл Людвігович, закінчив вищий ліцей в м. По; Горн Роман Федорович, колезький асесор, класний наставник; Горшечников Микола Іванович, закінчив історико-філологічний інститут, класний наставник; Дагіліс Станіслав Мартинович, закінчив історико-філологічний інститут, класний наставник; Заблоцький Яков Петрович, закінчив історико-філологічний інститут, класний наставник; Муретов Дмитро Матвійович, закінчив СПб університет, класний наставник; Неворал Фома Войтехович, закінчив курс у Венському університеті, колезький асесор, класний наставник; Одоламський Дмитро Іванович, закінчив курс у Харківському університеті, класний наставник; Рибинський Петро Петрович, закінчив курс в Академії художеств, губернський секретар; Цветков Кузьма Семенович, домашній учитель; помічник класних наставників Золотарьов Антон Пилипович, студент духовної семінарії; Требухов Семен Олександрович мав свідоцтво на право вчителя міського парафіяльного училища; учитель співів Сорочинський Платон Іванович, священник; діловод Лимарев Тимофій Петрович; штатний лікар Фрей Павло Павлович, лікар земської лікарні.

З архівних документів відомо, що директорами гімназії були: Микола Васильович Сибільов, Кузьма (Косьма) Семенович Цветков, Микола Олександрович Лашенко.

У 1899 р. відмічали 25 років педагогічної роботи Миколи Васильовича Сибільова.

В обласній бібліотеці є Харківський календар за 1899 р., де подається склад Олександрівської гімназії: почесний попечитель – Веніамін Андрійович Савич; директор – Сибільов Микола Васильович; інспектор – Греков Микола Петрович; законовчителі: Лашенков Феоктист Олексійович, Ставровський Андрій Прокопович; викладачі: Архангельський Микола Георгійович, Лашенков Микола Олександрович, Липенський Микола Павлович, Седлецький Олексій Фердинандович, Безсонов Микола Петрович, Горкевич Леонід Миколайович, Аваєв Михайло Михайлович,

Гедріх Бертольд Алоізович, Іванченко Петро Федорович, Шовен Густав Йосипович, Зинов'єв Митрофан Іванович, Цветков Кузьма Семенович; вихователь – Гедріх Бертольд Алоізович; учителі: співів – Нікольський Микола Васильович, гімнастики – Ознобишин Олександр Миколайович; помічники класних наставників: Леві Петро Іванович, Лиморов Тимофій Петрович; діловод – Зайцев Іван Арсентійович; лікар – Фрей Павло Павлович. Яка була різниця між поняттям учитель і викладач, я сказати не можу.

М. О. Манько вважає, що першим директором прогімназії і гімназії міг бути В. А. Коноров. Це не відповідає дійсності. Він почав працювати у Сумах значно пізніше.

Списки учителів Олександрівської гімназії подаються в додатках.

М. В. Сибільов

К. С. Цветков

М. О. Лащенко

Загальна кількість учнів в кінці існування гімназії сягала в окремі роки більше 500. Учителі мусили носити синій мундир. Одяг учнів складався з суконної шинелі з башликком, з суконних штанів і кітеля, а літом з полотняної гімнастюрки і штанів. Капелюх мав малиновий околиш, а гудзики мали герб Харківської губернії. Плата за навчання у 1870 р. складала 15-30 крб., а у 1880 р. – 70 крб. і постійно зростала. Для бідних існували стипендії благодійників або спеціальні фонди, на їх користь давалися вистави і концерти. Ось склад товариства допомоги нужденним учням:

Голова товариства – Сибільов Микола Васильович, члени товариства: Греков Микола Петрович, Архангельський Михайло Георгійович, діловод – Безсонов Микола Петрович. В різних документах Архангельського називають Михайлом Георгійовичем або Михайлом Єгоровичем.

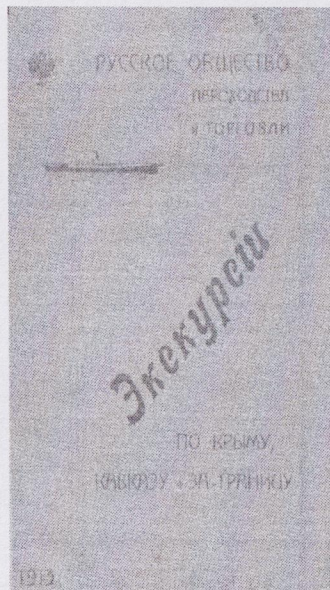
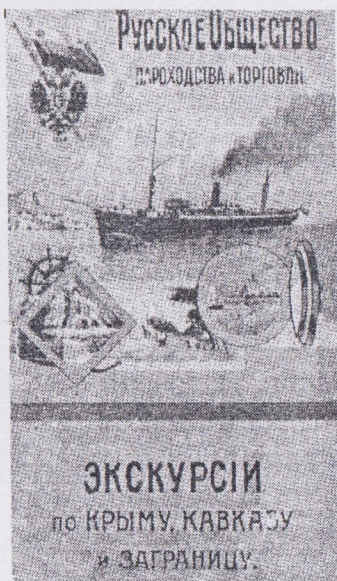
15 і 21 січня 1906 р. в гімназії вийшло по одному номеру журналів „Вперед” і „Журнал для учащихся”. Метою видання було з реалізації журналів отримати кошти для підтримки бідних учнів. У виданні журналів брали участь учні: 7-го класу – Константинов, Липенський, Ткаченко; 6-го класу – Басов, Вацура, Дегтярь, Мехмандаров, Рогозін, Соловійов. Журнал не проходив цензуру і тому педагогічна рада посадила учнів під арешт до карцеру на 16-24 години в залежності від ступеня участі кожного у виданні журналу.

Учні гімназії

У гімназії існував туристично-краєзнавчий гурток. Кожного літа відбувалися подорожі по країні і околицях Сум.

Книжки з бібліотеки гімназії

Бібліотека Олександрівської гімназії була найбільшою в місті. Вона отримала назву фундаментальної, бо отримувала в подарунок багато книжок від багатих людей.

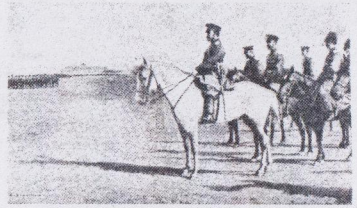

Бібліотека мала багато і журналів. Перед вами обкладинки журналів з зібрання М. Манька, що дісталися йому від родини Лащенків.

Генерал-майоръ Биланъ, Генерал-майоръ Биланъ, Ф. Д. Ткаченко, полковникъ, командиръ артиллерійскаго полка, полковникъ артиллерійскаго полка, полковникъ артиллерійскаго полка.

Генералъ Савинъ, полковникъ артиллерійскаго полка, полковникъ артиллерійскаго полка, полковникъ артиллерійскаго полка.

Сцена на ярмаркѣ въ селѣ дѣлѣ въ окрестностяхъ г. Могилы.

Вспомогательное приложение къ журналу «Воздухъ Слово», 1907 г.

Вспомогательное приложение къ журналу «Родина», 1907 г.

Бібліотека в своєму користуванні мала іноземні журнали.

Für die Jugend
 Extra-Beilage zur „Kindergarderobe“ Dezember 1912
 Nr. 12

Erstes und ältestes Blatt dieser Art:
 20 Jahrgänge
 Nr. 12 Jahrgang 1912

2. Juni 1913. Erstes und ältestes Blatt dieser Art: Nr. 1 Jahrgang 1882

Kindergarderobe

Monatsschrift zur Selbstanfertigung der Kinderkleidung und Kinderwäsche.
 Jede Nummer mit den 6 besten Beilagen: „Kleidermacherin“, „Das Kinder-Nest“, „Wäsche für Kinder“, „Die Art der Wäsche“, „Das Kind im Sommer“, und „Die praktische Hausfrau“.

Preis 25 Pf. Preis 25 Pf.

Verlag: John Henry Schrein, Berlin W. 57.

20 Jahrgänge
 Nr. 12 Jahrgang 1912

Erstes und ältestes Blatt dieser Art: Berlin, August 1913

Illustrirte Wäsche-Zeitung

Verlag: John Henry Schrein, Berlin W. 57.

Monatsschrift zur Selbstanfertigung der besten Wäsche für Ocker und Klein.

4 Gratisbeilagen: 4 Gratisbeilagen: 60 Pf. 4 Gratisbeilagen:

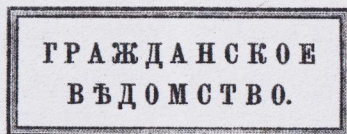
У 1904 р. гімназія звернулася за дозволом на побудову басейну. Влада такого дозволу не дала. У 1906 р. просили дозвіл на користування водою з абіссинських колодязів (скважина) церковно-парафіяльного училища, бо лінія водогону до гімназії ще не була підведена.

У гімназії на другий рік залишалося 13% учнів, було багато учнів, що не закінчувало гімназію. В інших гімназіях була подібна картина. Коли я готував розділ про освіту для своєї книжки „Історія розвитку знярядь праці, економіки, освіти, культури”, мене шокувала ця статистика, яку я знаходив у „Харківських календарях”. Учителів тоді за реальну оцінку знань учнів ніхто не карав.

М. О. Лашенко з гімназистами

12. 1939

РАСЧЕТНЫЙ ЛИСТЪ,

выданный изъ Харьковской
Казенной Палаты

Имѣетъ см. сов.

Николаю Александровичу Лашенкову

на получение пенсии въ теченіи 191/2 года

изъ *Сумского* Казначейства.

№1314

Николай Александрович Лашенков

На початку війни гімназія перейшла у підпорядкування військового відомства. Гімназисти отримували звання молодших офіцерів. Частина приміщень гімназії була відведена під шпиталь.

Про стосунки гімназистів і гімназисток більшість дослідників писати не хочуть. Я пам'ятаю, ще з дитинства, як старі сумчани розповідали не про одну гучну і трагічну історію цих взаємовідносин. Начальство гімназій до цих історій ставилося негативно, і коли бачили, що ці відносини серйозні, і уговори не діють, то учасників любовної історії виключали з гімназій.

Існує така сумська легенда, що перше побачення призначалося на сходинок, що вели з вул. Соборної до Безсмертного (Белінського) провулку. Сходинок називалися „Віра, Надія, Любов”.

Гумористичні листівки, що показують ці любовні історії, мають багато спільного з реальним життям.

Лютневу революцію зустріли з надією на краще. У мітингу, що проходив 10 березня 1917 р. брала участь і Олександрівська гімназія. У приміщенні гімназії проводять свою агітацію різні політичні партії, але економічна і політична криза розводить по різні політичні боки колишніх учнів. Більшість підтримує спочатку Тимчасовий уряд, а потім гетьманську владу. Частина учнів разом з батьками опиниться в еміграції. Біла армія по списках гімназії проведе їх остаточну мобілізацію, не дуже зваживши на думку самих гімназистів служити у білих. Частина учнів буде служити радянській владі. Сандер Народицький (у списку за 1912 р. він рахувався у 2 класі) стане організатором комсомолу в м. Суми і буде допомагати

видавати місцеві радянські газети, але невдовзі помре від туберкульозу. Інші, кому повезе вціліти, будуть знищені у 1937 р. і тільки мала кількість вціліє.

Були учні, що пізніше стали відомі в різних галузях науки, мистецтва, культури. Серед них: видатний мовознавець-славіст, автор багатьох наукових праць із славістики, історії вітчизняного мовознавства, російської та української мов, літературознавства й педагогіки, уродженець м. Суми – М. К. Грунський; організатор ветеринарної справи І. М. Садовський; вчений-артилерист М. Ф. Дроздов; вчений зі світовим ім'ям, перший у російській державі агрофізик О. Г. Дояренко; український художник, професор, один із засновників Харківської картинної галереї, творець багатьох монументальних полотен – О. К. Симонов; літературознавець, критик, активний учасник, революційного руху в м. Суми у 1902-1903 рр., репресований радянським режимом В. Ф. Переверзєв; поет, художник – Д. Д. Бурлюк учителем малювання якого був у гімназії О. К. Веніг; хірург, ортопед та травматолог М. І. Ситенко; відомий літературознавець, дослідник життя і творчості Т. Г. Шевченка П. І. Зайцев, який в еміграції уславився текстологічною підготовкою, розробкою наукового апарату та виданням 16-томного повного зібрання творів Т. Г. Шевченка у 1934-1939 рр., історик, публіцист, письменник, один з організаторів гімназійного, учнівського, підпільного гуртка у 1904-1909 рр. Д. Ф. Соловей; вчений у галузі термічної переробки палива І. Є. Коробчанський, хірург, доктор медицини, професор, який у 1882 р. закінчив гімназію, очолював хірургічну клініку Варшавського університету.

У перших роках радянської влади у приміщенні гімназії був влаштований робфак, а пізніше технікум. На фронтоні гімназії у 1938 р. було позначено:

В. Р. Н. Г. С. Р. С. Р.

(Мабуць, всесоюзна рада народного господарства)

Сумський машинобудівний інститут.

Був до революції в Сумах аптекар Михайло Миколайович Гак і було в нього три сини. Один з них, Олександр Михайлович Гак, був студентом цього інституту. Він добре грав у шахи, вигравав навіть у самого Ботвинника, але був репресований і загинув у таборі.

За свідченнями мешканців вулиці Троїцької в період окупації в гімназії розташовувалася охорона табору військовополонених і санаторій для офіцерів.

Після війни був розташований педагогічний інститут. Я в цьому будинку Олександрівської гімназії вчився два роки в педагогічному інституті, а продовжував навчання вже в новому корпусі по вул. Роменській.

Згодом будівля була передана під школу, а потім повернута Олександрівській гімназії.

Додатки

Як додаток до попередньої інформації я змушений дати пояснення по Карповій садибі придбаній земством у 1869 р., бо багато поважних краєзнавців приплюсовують Карпову садибу до садиби Праведникова на вул. Троїцькій, де побудована Олександрівська гімназія. В обласній бібліотеці зібраний газетний матеріал про Олександрівську гімназію. Весь його треба спалити, бо це зібрання найбільшого невігластва про історію гімназії.

18 травня 1874 р. міністр народної освіти граф Д. Толстой повідомив харківського губернатора: „... не встречаю препятствий к уступке Сумскому земству в безвозмездное пользование зданий бывшего уездного училища для помещения в нем женской гимназии”. З вересня Сумське земство добавило 15 тис. крб. до пожертви І. Г. Харитоненком 20 тис. крб., постановило доручити міській управі перебудувати будинок колишнього повітового училища під жіночу гімназію. У 1875 р. було прийняте рішення не перебудувати старе училище, а збудувати нове приміщення для жіночої гімназії. На засіданні надзвичайних земських зборів голова управи М. К. Алчевський надав гласним (депутати на сучасний манер) план і кошторис.

При розгляді питання про будівництво вирішили будувати будинок жіночої гімназії на Карповій садибі (зараз це проти видавництва „Мрія”) придбаній у серпні 1869 р. у купця Гонтарева за 2,5 тис. крб.

17 лютого 1876 р. була складена угода між повітовою управою і купцем 2-ї гільдії Іваном Гавриловичем Козаченком про побудову ним на „Карповском месте” будинку жіночої гімназії. Підрядчик найняв 150 робітників, завіз будівельні матеріали та приготував саме місце. Будівництво на цьому місці не сприйняла міська громада. В Харківському архіві є лист директора Олександрівської гімназії М. В. Сибільова до губернатора Д. Кропоткіна від 22 січня 1876 р., де він характеризує „Карповское место” як „...самое худшее в городе, т. к. оно с одной стороны примыкает к торговой площади... с другой – к почти невысыхающей болотистой луже со зловонными испарениями, с третьей – почти по соседству с двором „Киевской гостиницы”, отвратительная атмосфера которой всем довольно известна...”. З цього зрозуміло, що Карпова садиба і садиба Праведникова поруч бути ніяк не можуть, бо від Покровської вул. до Троїцької вул. майже верста.

Учні Олександрівської гімназії з керівником оркестру Марш-Маршадом

1865 р.

10. УЗЪДНОЕ УЧИЛИЩЕ.

Почетн. Смотритель Гвардіи Поручикъ Михаилъ Николаевичъ
Зборомирскій.

Штатн. Смотритель Колл. Ассес. Петръ Гаврилов. *Адресовъ.*

Учители:

Свящ. Феоктистъ Алексѣевичъ *Лащенковъ.*

Титул. Сов. Викторъ Францовичъ *Полтовичъ.*

Титул. Сов. Алексѣй Васильевичъ *Воронцовъ.*

Колл. Секр. Федотъ Васильевичъ *Сластѣнъ.*

Состоящ. въ XII кл. Николай Аввакумовичъ *Ткаченко.*

Приходское училище:

Почетный блюститель 2-й гильдіи купецъ Андрей Марковичъ
Медвѣдевъ.

Учитель Губ. Секр. Иванъ Христофоровичъ *Тисель.*

1877 р.

Сумское земство обратилось къ епархіальному начальству съ просьбою о приглашеніи мѣстныхъ священниковъ не отказываться отъ занятій по преподаванію Закона Божія въ училищахъ. Оно приняло Юнаковское училище въ число земскихъ, но съ тѣмъ, чтобы обществомъ былъ представленъ приговоръ о ежегодномъ ассигнованіи, на его содержаніе, 270 р. Имъ же назначено на Нижне-Сыроватское двухклассное образцовое училище, къ 320 р., еще 200 р. Въ селеніяхъ Нижней-Сыроваткѣ, Токаряхъ и въ Терешковкѣ приступлено къ постройкѣ зданій для школъ, на деньги, пожертвованныя, большею частью, частными лицами.

Перелік учбових закладів на 1877 р.

Въ г. Сумахъ.

1. Александровская мужская классическая гимназія, съ приготовительнымъ классомъ и параллельнымъ отдѣленіемъ.
2. Женская гимназія.
3. Реальное училище, 4-классное. Учащихся: въ 3 кл. 33, въ 4 кл. 32, въ 5 кл. основномъ 24, въ 5 кл. коммерческомъ 10, въ 6 кл. основномъ 15, въ 6 кл. коммерческомъ 8; итого 122.
4. Училище 3-го разряда, для обоого пола, при Сумской евангелическо-лютеранской церкви. Учащихся 12 мальч.
5. Первое городское приходское училище для мальчицковъ.
6. Второе городское приходское училище для мальчицковъ.
7. Школа для бѣдныхъ дѣвочекъ при Сумскомъ Благотворительномъ Обществѣ.

Склад Олександрівської гімназії з „Харківських календарів” за різні роки

1877 р.

Сумская Александровская Мужская Гимназія.

Почетный попечитель *Кондратьевъ* Никол. Дм. Дв. Ево Вол. камергеръ, к. сов. ок. в. въ Учили. правовѣдств.

Директоръ *Сибилевъ* Никол. Вас. с. с., канд. Харьк. ун.

И. д. инспектора *Станковъ* Вас. Петр., канд. Харьк. ун.

Преподаватели: завѣща Вожня *Байченко* Федт. Алексѣев. протоиерей (паст. Сумской Никол. церкви); остальныхъ извѣ-

метовъ: *Заблоницкій* Ив. Петр., *Дашинскій* Станцел. Мартын.,

Горисениковъ Никол. Ив. (всея трое ок. курсъ въ Историко-

филолог. паст.), *Леворалъ* Оома Войтехов., ок. к. въ Вѣнск.

унив., *Одоломакскій* Дм. Ив., канд. Харьк. унив., *Муромовъ*

Дм. Матв. канд. С.-Петербур. унив., *Горизъ* Романъ Федор. (дом.

уч.), *Барбе* Карлъ Людвиг., *Рыбинскій* Петръ Павл. с. окер.,

ок. курсъ въ С.-Пб. акад. худож. и *Дятковъ* Козьма Сем.,

им. зв. учит. уездн. училища.

Помощники классныхъ наставниковъ: *Золотаревъ* Ант. Фи-

линъ, и *Трабулякъ* Сем. Ал-др.

Учитель пѣнія *Сорокинскій* Плат. Ив. свящ. (паст. Сум-

ской Рожд.-Вогородичной церкви).

Письмоводитель *Димаревъ* Тилоф. Петр.

Врачъ Гимназій *Фрей* Пав. Павл. (врачъ Сумск. земск. больн.)

1899 р.

Александровская Сумская Гимназія.

Пріёмъ въ число учащихся гимназій производится по общей для всѣхъ программѣ, утвержденной М. Н. П. Плата за право учения взимается съ учащихся по 2 р. въ полугодіе и по 1 руб. въ годъ на образованіе медицинскаго общества для ступеніи Общійхъ учениковъ. При гимназіи имѣются 4 стипендіи зр. Федоровскаго, Степендіята живутъ за полную содержанія въ утвержденномъ порядкѣ: стипендіе дается; время года, въ высшей мѣрѣ и свободнѣйше; съ платою за полное содержаніе по 350 р. въ годъ; для приходящихъ имѣются четыре стипендіи и крайній годъ выдается ежегодно по 12-и учениковъ по 120 р. въ годъ, остальному 200 р. остальному 100 р. 50 к. и около. Шестіи учениковъ получаютъ по 40 р. (скасокана плата въ учене) При гимназіи имѣются „Общество вспомоществованія нуждающимся учащимся гимназіи“. Зависимый капиталъ Общества простирается до 4500 р.

1899 р.

Александровская Сумская Гимназія.

Почетный попечитель *Савичъ* Вен. Андр., д. ст. сов. Директоръ *Сибилевъ* Ник. Вас., д. ст. сов. Инспекторъ *Грековъ* Ник. Петров., с. сов. Законоучитель: *Лащенковъ* Фекст. Ал-свеч., прот. *Стажировскій* Андр. Прок., прот. Преподаватели: *Дражанинскій* Мих. Георг., с. сов. *Лащенковъ* Ник. Ал-свеч., с. сов. *Дитенскій* Ник. Павл., с. сов. *Сидяцкій* Ал-свеч. Фед., с. сов. *Безсоновъ* Ник. Петр., в. сов. *Горженичъ* Леоп. Пав., в. сов. *Авасовъ* Мих. Мих., в. асс. *Гедригъ* Берг. Алонз., с. сов. *Настиченко* Петр. Оек., в. сов. *Шовенъ* Густ. Осип., в. ч. *Зинковъ* Мит. Ив., сост. въ VIII кл. *Цытковъ* Вас. Сем., в. асс. Воспитатель *Гедригъ* Берг. Алонз., в. сов. Учитель: *Николаевскій* Ник. Вас., поч. гражд. Гимназистки *Озюбиновичъ* Александръ Ник. шт.-ротм. Помощники классныхъ шестишестилетъ *Левинъ* Петр. Ив. в. сов. *Акимовъ* Тим. Петр., сост. въ X кл. Писемводитель *Зайцевъ* Ив. Арс. в. сов. Врачъ *Фрей* Пав. Павл., в. сов.

1890 р.

Александровская Сумская гимназія.

Почетный попечитель *Савичъ* Веніам. Андр. д. с. с. Директоръ *Сибилевъ* Никол. Вас. д. с. с. Инспекторъ *Степановъ* Вас. Пет. с. с. Законоучители: *Дашенковъ* Феокт. Ал-сѣе. прот. *Ставровскій* Андр. Прокоф. свящ. Лютеранскаго исповѣданія *Томсенъ* Владим. Андр. и. д. пастора. Преподаватели: *Кривенко* Ив. Вас. с. с. *Данилисъ* Стан. Март. с. с. *Горнъ* Рож. Фед. с. с. *Архангельскій* Мих. Егор. к. сов. *Дашенковъ* Никол. Ал-андр. к. а. *Цвѣтковъ* Коз. Сем. к. а. *Липенскій* Ник. Пав. *Безсоновъ* Никол. Пет. *Сьдлецкій* Ал-сѣй Ферд. *Колленъ* Авг. Альф. *Рыбинскій* Пет. Пет. т. с. *Никольскій* Ник. Вас. *Петельницъ* Пет. Людв. пор. Исполняющій обязанности воспитателя *Сибилевъ* Вас. Никол. Врачъ *Фрей* Пав. Пав. к. а. Помощники классныхъ наставниковъ: *Крамаренко* Ив. Евдок. к. сек. (онъ же и. об. воспитателя). *Зайцевъ* Ив. Арсен. к. сек. Писмоводитель и бухгалтеръ *Лиморовъ* Тим. Пет. Экономъ *Германъ* Косьма Демьян.

1909 р.

Александровская Гимназія.

Почетный попечитель *Харитоуцко* Пав. Ив., д. с. с. Директоръ *Цвѣтковъ* Ив. Ив., д. с. с. Инспекторъ *Дашенко* Ник. Андр., свящ. Законоуч. прав. исп. *Борисоглыбскій* Ник. Вас., свящ. римско-католич. *Ежиковскій* Вит. Юс. всендѣль лютеранскаго *Ширеръ* Фелвк. Людв., пасторъ Преподаватели: *Липенскій* Ник. Павл., с. с. *Грибовскій* Ник. Алекс. и. ч. *Разумовъ* Петръ Вас., с. с. *Сьдлецкій* Алекс. Ферд., с. с. *Тобольковичъ* Алекс. Ив. и. ч. *Малярско* Андр. Дем., с. с. *Сердюковъ* Григ. Наум., с. с. *Лавраше* Марк. Адольф., и. с. *Вакон* Евг. Ник., д. вѣст. *Паллонъ* Гуго Мих., и. ч. *Колесниковъ* Ник. Тим., с. с. *Бєбрикъ* Кир. Аван., ок. к. дух. сем. *Цвѣтковъ* Коз. Сем., к. ас. Воспитатель пансіона *Крамаренко* Влад. Ив., и. ч. Помощникъ классныхъ наставниковъ: *Зайцевъ* Ив. Арс., и. с. *Поллакъ* Пав. Пав., т. с. Врачъ *Осташевскій* Андр. Ив., т. с. Писмов. и бухгал. панс. *Шерверевъ* Фед. Ив., т. с. Экономъ *Германъ* Каз. Дем., дир. поч. гражд.

1914 р.

Александровская гимназія.

Почетный Попечитель *Харитоненко* Пав. Ин., д. с. с. Директоръ *Лащенковъ* Ник. Алекс., д. с. с. Инспекторъ *Вернеръ* Ив. Ив., надв. с. Законоучители: *Борисоглебскій* Ник. Вас., прот. рим.-катол. *Рыло* Теодоръ, ксендзъ еванг.-лютер. *Шнереръ* Феликс. Людв., пасторъ. Преподаватели: *Липенскій* Ник. Павл., с. с. *Грибовскій* Ник. Ал., надв. сов. *Разумовъ* Петръ Вас., с. с. *Гюнтеръ* Леон. Рихард., и. ч. *Сядлецкій* Ал. Ферд., с. с. *Поповъ* Евг. Павл., и. ч. *Малыренко* Андр. Дем. с. с. *Семеновъ* Серг. Ив., кол. асс. *Сердюковъ* Гр. Наум., с. с. *Паллонъ* Гуго Мих., над. с. *Бакай* Евг. Ник., дом. наст. *Свекольникова* Кс. Ив., дом. наст. *Колесниковъ* Ник. Тим., с. с. *Бобрисъ* Кир. Анап., и. ч. Помощн. клас. наставниковъ *Поллакъ* Ив. Ив., тит. с. Врачъ *Останевскій* Андр. Ив., над. с. Церковн. староста *Лещинскій* Ив. Ник., пот. поч. гражд. Инспекторъ и бухг. пансіона *Переврзевъ* Фед. Ив., тит. с. Исп. обов. экономо *Германъ* Коз. Дем., лич. поч. гражд.

1915 р.

Александровская мужская гимназія.

Директоръ гимназіи *Лащенковъ* Ник. Ал., дѣйст. с. с. Инспекторъ гимназіи *Вернеръ* Ив. Ив., кол. асс. Законоучители: *Борисоглебскій* Ник. Вас., прот. *Рыло* Теод., ксендзъ. *Шнереръ* Феликс. Людв., пасторъ. Преподаватели: *Липенскій* Ник. Павл., ст. сов., *Грибовскій* Ник. Ал., ст. сов., *Разумовъ* Петръ Вас., ст. сов., *Гюнтеръ* Леон. Рихард., и. ч., *Поповъ* Евг. Павл., кол. асс., *Макриновъ* Евг. Ник., и. ч., *Малыренко* Андр. Дем., ст. сов., *Семеновъ* Серг. Иван., кол. асс., *Сердюковъ* Гр. Наум., ст. сов., *Паллонъ* Гуго Мих., кол. сов., *Бакай* Евген. Ник., дом. наст., *Котляревская* Нат. Ант., дом. учит., *Колесниковъ* Ник. Тимоф., ст. сов., *Бобрисъ* Кир. Анап., и. ч. Помощн. класен. наставник. *Поллакъ* Ив. Ив., кол. асс. Врачъ гимназіи *Останевскій* Андр. Ив., кол. асс. Церк. староста *Лещинскій* Ив. Ник., пот. поч. гражд. Инспекторъ и бухг. пансіона *Переврзевъ* Фед. Ив., тит. сов. И. об. экономо *Германъ* Коз. Дем., личн. поч. гражд.

Попечителі Харківської учбової округи

Використана література і джерела інформації

Козлов А. Стаття в газеті „Ваш шанс” № 34 / 25. 08. 2004 „Сумы просвещённые”.

Ленський О. В. Історія преси і журналістики. Суми, 2009, ФОП Ткачов О.О.

Ленський О.В. Історія мистецтв Сумщини. Суми, Власне видавництво Ленського О. В.

Ленський О. В. Історія розвитку знарядь праці, економіки, освіти, культури. Суми, Власне видавництво Ленського О. В.

Манько М. О. Суми та сумчани у документах сучасників. Суми, ВВП „Мрія”.

Архівні фонди ДАСО і ХАСО.

Зміст

Вступ.....	4
Історична довідка про Олександрівську гімназію.....	4
Додатки.....	21
Використана література і джерела інформації.....	25

Науково-популярне видання

Олександрівська гімназія від давнини до сьогодення (українською мовою).

Автор і упорядник Ленський Олексій Васильович

Верстка і дизайн: Ленський О. В.

Підписано до друку 20. 04. 2011. Формат 60х90/16.
Папір крейдяний Друк цифровий.
Гарнітура Times. Наклад 10 пр.

Видано за власні кошти автора.

Власне видавництво Ленського О. В.

Л 33 Ленський О. В. Олександрівська гімназія від давнини до сьогодення.
Суми, Власне видавництво, 2011. – 32 с., іл.

ББК 63.3 (4 Укр – 4 Сум)

СУМЬ. I-я Мужская гимназія

СУМЬ. Мужская гимназія

Світлина зроблена з німецького літака у 1918 р.

